

अग्निवाहन न० इत०। आगे, “रक्तं जटाधरं वज्रं कारयेद्ध्रस्व-
वाससम् । ज्वालामालाकुलं सौम्यं विनेत्रं शस्त्रधु-
रिणम् । चतुर्बाहुं चतुर्दन्तं देवेशं वायुसारथिम् ।
चतुर्भिस्त्र्यम्बकैर्युजो वायुचिह्ने रथे स्थितम्” इति पुराणे
आगवाहनत्वसूक्तम् ।

अग्निविद् पु० अग्निं विन्दते विन्द-क्विप् । अग्निहोत्रिणि
साग्निके । अग्निरहस्यं वेत्सोति विद-क्विप् । अग्नि-
रहस्यशास्त्राभिज्ञे पु० ।

अग्निविन्दु पु० अग्नेर्विन्दु रिव । विस्फुलिङ्गे अग्निकण्ये ।

अग्निवीज न० इत० । अग्नेर्वीजे तद्वैतो जातत्वात् उपचारात्
स्वर्णे । “रुद्रतेजःसमुद्भूतं हेम वीजं विभावसोरिति” स्वर्ण-
दानमन्त्रः । तत्कथा अग्निरेतःशब्दे द्रष्टव्या । तन्मोक्षो
रकारवर्णे “अग्निवीजं समुद्भूतं सुखदृष्टसमन्वितमिति”
तन्मन्त्रः ।

अग्निवीर्य्य न० अग्नेर्वीर्य्यम् । वज्रिरेतसि, तत्पराक्रमे च । तद्वी-
र्य्यजातत्वादुपचारात् स्वर्णे । व० । अग्निहस्त्यपरक्रमवति त्वि०

अग्निशरणा न० इत० । अग्न्याधानमृच्छे अग्निहोत्रमृच्छे ।

अग्निशस्त्रान् त्वि० अग्निरिव शृणाति तोद्रकोपत्वात् शृ-मनिन् ।
तोद्रकोपावन्ति । ऋषिभेदे पु० । बाह्वादि० इजि आग्नि-
शस्त्रैः तदपत्ये । नडादि० फक् । आग्निशस्त्रायणः
तद्वोत्रापत्ये ।

अग्निशाला स्त्री अग्नीनां शाला गृहम् । अग्न्याधानस्थाने
अग्रा वा नपुंसकत्वम् । “हविर्धानमग्निशालं पत्नीनां
सदनम्” इति वेदः ।

अग्निशिख पु० अग्नेरिव अग्निरिव वा शिखा यस्य ।
कुङ्कुमदृच्छे, कुङ्कुमदृच्छे, अग्निहस्त्यशिखे-जाङ्गलीदृच्छे च ॥
अग्निहस्त्यजटावति त्वि० । अग्निशिखेव शिखाऽप्यस्य ।
जाङ्गलिकादृच्छे स्त्री (विषलाङ्गला) अग्निहस्त्यापभागे
त्वि० “वायौरग्निशिखैरिवेति” पुरा० । स्वर्णे कुङ्कुमपुष्पे
च न० । इत० । अग्निज्वालायां स्त्री “शरैरग्निशिखोपमै
रिति, मार० । [होमे ।

अग्निपुश्रूषा स्त्री इत० । वज्रेः विधानेन सेवोपयोगिनि
अग्निशेखर पु० अग्निरिव शेखरमप्यं यस्य । कुङ्कुमदृच्छे,
कुङ्कुमदृच्छे, जाङ्गलीदृच्छे च । अग्निहस्त्यापवति त्वि० ।

अग्निष्टुत् पु० अग्निःस्तूयतेऽल स्तु-आधारे क्विप् पत्वम् ।
अग्निष्टोमस्य विह्वतिभूते एकाहसाध्ये यागभेदे ।
सामसंहिताभाष्ये संशयपूर्वकं तच्च कर्मान्तरमिति सायणा-
न्नाय्येण निरूपितम् यथा । “उक्ताग्निष्टुतमेतस्य वारव-

न्तीय-साम हि । रेवतीष्वनु कथ्येति श्रुतं पशु-
फलाप्रये । रेवत्यादिगुणः कर्म प्रथम्या पूर्ववद् गुणः ।
रेवती-वारवन्तीय-सम्बन्धाख्यः पशु-प्रदः । सामो-
ऽल फल-कर्मभ्यां सम्बन्धे वाक्य-भिरुक्ता । तेनोक्त-
गुण-संयुक्तमन्यत् कर्मोच्यते फले” ॥ “विष्टदग्निष्टोमस्तस्य
वायव्यासु ऋक्षु एकविंशद्दग्निष्टोम-साम कृत्वा ब्रह्म-
वर्चस-कामो यजेत”-इत्यस्य सन्निधौ श्रूयते—“एतस्यैव
रेवतीषु वारवन्तीयमग्निष्टोमसाम कृत्वा पशु-कामोऽह्येतेन
यजेत” इति । “अस्यायमर्थः । प्रकृतौ द्वितीयसमने
आभेद-प्रवमानस्योपरि यज्ञायज्ञीयं साम गीयते,
तेन च सामा अग्निष्टोमयागस्य समायमानत्वाद्दग्नि-
ष्टोमसामेत्युच्यते, तच्च प्रकृतौ “यज्ञायज्ञीयो वा अग्नेते”
इत्याद्याग्नेयीष्वनु गीयते अस्मिन्स्वग्निष्टुति ब्रह्मवर्चस-
कामेन वायव्यासु तत् साम गातव्यम्, तच्च प्रकृत्यायैक
विंश-स्तोम-युक्तम् । पशुकामस्य तु “रेवतीर्नः सधमादे”
इत्यादिषु रेवतीष्वनु “वारवन्तीयं” साम गायेदिति,
तत्र रेवतीमाष्टवां वारवन्तीयनामकेन साक्षा यः सम्बन्धः
सोऽयं पशु-फलायाग्निष्टुति विधीयते, एतस्यैवेति प्रकृत-
परामर्शकमेतच्छब्देनान्य-व्यावर्त्तकमेवकारेण आग्निष्टुतः
समर्थमाणात्वात् यथा पूर्वार्धाधिकरणे इन्द्रियफलाय प्रकृता-
ग्निहोत्रे दधि-गुणोर्विहितः तद्वत्, इति प्राप्ते, ब्रूमः—
विषमो दृष्टान्तः, दध्नोऽहोम-जनकत्वं न शास्त्रेण बोध-
नीयं तस्य लोकतोऽवगन्तुं शक्यत्वात् । फल-सम्बन्धः
एकएव शास्त्रबोध्यः इति न तत्र वाक्यभेदः, इह तु
रेवत्युगाधारकवारवन्तीय-सामोऽग्निष्टुत्-कर्म-साधनत्वं फल-
साधनत्वं चेत्युभयस्य शास्त्रैक बोध्यात्वाद् दुर्वारोपाक्य-भेदः
तेन पशुफलकं यथोक्तगुण-विशिष्ट-कर्मान्तरमल विधी-
यते । एतच्छब्दः एवकारश्च विधीयमान-कर्मान्तर-विषयतया
योजनीयौ इति” । “यजेत वाग्नेमेधेन स्मर्जिता मोक्षमेन
वा, । अभिजिह्विशिजिह्वानां वा विष्टताग्निष्टुतापि वा”
इति स्मृतिः ।

अग्निष्टुभ पु० अग्निस्तूयतेऽल क्विप् पत्वम् । यज्ञभेदे ।

अग्निष्टोम पु० अग्नेः स्तोमः स्तुतिसाधनं तत्प्रसन्नदाबो-
ऽवसानेऽल । यागविशेषे स च यागः तावदुपमहा-
ब्राह्मणे षष्ठाध्याये “प्रजापतिरकामयत वक्षु स्वां प्रजा-
येयेति स एतमग्निष्टोममनुजत” इत्युपक्रम्य “इह वाग
यज्ञोयदग्निष्टोम” इति “एकस्मा अग्नौ यज्ञः कामावा-
स्तुयते सर्वेभ्योऽग्निष्टोम” इति आग्निष्टोमं स्तुतौ “आदय